

Л.Я. Кульчицька
Львівська наукова бібліотека
ім. В. Стефаника

БІБЛІОГРАФІЧНА ІНФОРМАЦІЯ І ТИПОЛОГІЯ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Сучасні комунікаційні технології суттєво вплинули на розвиток бібліографічної інформації, яку можна розглядати у двох аспектах: першому – як складову інформаційної культури, другому – як науковий документ¹. У першому випадку – бібліографічні знання в їх систематизованому вигляді є однією з галузей культури, яка пов'язана з функціонуванням бібліографічних ресурсів у різних сферах діяльності людини². Місце бібліографії у науковій роботі, тісні зв'язки різних наукових дисциплін та бібліографії з достатньою повнотою висвітлені багатьма авторами, які довели, що бібліографія є невід'ємною складовою розвитку будь-якої галузі знань, однією з найбільш важливих частин наукової проблематики, що спирається на глибоке вивчення вже досягнутого рівня науки, бібліографознавство³, книгознавство⁴. На українському ґрунті бібліографічна інформація виступала найточнішим індикатором духовно-інтелектуальної розвиненості, “зорієнтованості на українство”⁵.

Бібліографічна інформація була завжди об'єктом вивчення і дослідження. Набуття Україною незалежності, можливість активного спілкування з українською діаспорою за кордоном та відкриття архівів сприяло поживленню інтересу дослідників до історії української бібліографії, визначних постатей вчених, бібліографів, роль яких не визнавалася або принижувалася за радянських часів. Про це свідчать праці М. Романюка⁶, В. Качкана⁷ та ін.

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю подальшого вивчення типології та методології бібліографічної інформації у комунікативно-прагматичному аспекті.

Враховуючи нові теоретичні ідеї, зокрема Г.М. Швецової, яка в своїх працях довела практичну необхідність відмови від поняття “книга” на позначення об'єкта бібліографії як вузького і заміну на

поняття “документ” як універсального, що охоплює усі різновиди бібліографічних об’єктів і поглинає поняття “книга”⁸; О.О. Косиревої, яка розглядає бібліографічну типологію як науковий напрям у системі бібліографознавства й вирішує термінологічну проблему означеної дисципліни на сучасному рівні⁹; Н.В. Зелінської, яка, аналізуючи типологічну систему наукових видань, вказує, що сучасна теорія бібліографії випередила нормотворчу базу¹⁰, поняття “бібліографічна діяльність”, “бібліографічна інформація”, “класифікація”, “типологізація” набувають нових форм і нового змісту.

Проблеми типології в цілому, а також окремі поняття й визначення розглядали О.І. Акопов, Л.І. Кастряліна, С.Г. Кулешов, О.А. Гречихін, Н.В. Зелінська, Б.Г. Тяпкін, Г.М. Швецова та ін.

Поглиблює проблему неясність співвідношення бібліографічної типології та типології бібліографічної інформації. Важливим є також визначення терміносистеми. На думку багатьох учених (Н.В. Зелінська, О.О. Косирева, М.М. Романюк, Г.М. Швецова) подібне дослідження може дати нові відомості про системну будову бібліографічної типології та типології бібліографічної інформації.

Бібліографічна інформація належить до універсальних та найбільш ефективних засобів наукової комунікації. Вона займає особливе місце серед каналів інформаційного впливу на різні соціальні групи і верстви населення. Виконуючи особливу функціональну роль як документальна форма існування, вона концентрує, зберігає та передає необхідну інформацію без обмежень у часі й просторі. Бібліографічна культура – це підгрунття різноманітних досліджень – від стану розробки бібліографії значною мірою залежить якість наукової продукції.

На наш погляд, бібліографічні повідомлення в періодичних виданнях створюють документальний інформаційний потік, і в цьому аспекті – бібліографічна інформація є продуктом спеціальної діяльності людини і набуває значення наукового документа. Ми вважаємо, що бібліографічна інформація – це категорія наукової інформації, яка дає можливість одержувати та поширювати систематизовані знання про твори друку. Особливість полягає у тому, що у сукупності її практичної та пізнавальної сфер (наукова комунікація) вона виступає як цілісність, сприяє виявленню самотутніх джерел та передачі інформації, формує свідомість фахівця та дослідника. У довідковій літературі узагальнюючий термін “бібліографічна інформація” визначено як “інформація про документи, ство-

рена з метою повідомлення про документи, їх пошуку, рекомендації і пропаганди”¹¹. Сучасна бібліографічна практика допускає широке тлумачення поняття “бібліографічна інформація”, до якого включаються рукописні та друковані твори. Останні поділяються на такі категорії:

- видані українською мовою, незалежно від місця видання;
- усіма мовами, видані на території України;
- твори про Україну та її народ, видані в усьому світі всіма мовами;
- твори, авторами яких є українці, українські установи, заклади, організації та об’єднання, видані в усьому світі всіма мовами, незалежно від їх змісту¹².

Будь-яке знання задається у вигляді зв’язного тексту, не становить винятку текст бібліографічної інформації. Бібліографічна інформація – сукупність певним чином організованих текстів – є свідченням, результатом і самодостатнім об’єктом наукової діяльності. Відповідна їй галузь – бібліографознавство у власномовній науковій термінології, розробленості типологічно-жанрового спектру та наукового стилю відображає стан галузі як науки, віддзеркалює нові комунікаційні напрями у інформаційно-бібліографічній діяльності.

Бібліографічна інформація в періодичних виданнях у нашому розумінні – це опубліковане повідомлення про твори (твір) друку, що вийшли у нашій країні або за кордоном, і містить вихідні дані про твір, оформлені у вигляді бібліографічного опису, який доповнювали стислі або розширені анотації. Останнє стандартизоване визначення бібліографічної інформації (ДОСТ 7.0–84 “Библиографическая деятельность. Основные термины и определения”) підкреслює діяльнісно-інформаційний характер бібліографічної інформації¹³. У вжитковому розумінні воно сприймається нами як конкретно-історичне визначення бібліографічної інформації на сучасному етапі її теоретичного узагальнення і в цьому контексті використовується нами для розкриття сутності її типології.

Редакції українських часописів другої половини ХІХ ст. самостійно формували бібліографічний інформаційний репертуар і, власне, українські часописи і періодичні видання чітко відобразили цей процес, що дає можливість зрозуміти закономірність розвитку бібліографії як галузі наукової й практичної діяльності, так і бібліографічного опису – важливого інструмента загальної характеристики документа.

Бібліографічний опис ми розуміємо як результат дослідно-конструкторської діяльності, яка фіксує згідно з регламентованими правилами головні бібліографічні відомості про твори друку. Це визначається не тільки кількісними показниками елементів опису, що обов'язково входять до складу опису і вважаються "необхідними і достатніми для загальної характеристики документа"¹⁴, але й тією комунікативною роллю, яку вони відіграють для інших базових сфер суспільства – науки, освіти, культури.

Склад, зміст бібліографічного опису і обліку українських друкованих видань постійно змінювалися і збагачувалися в процесі формування бібліографії. Такі зміни зумовлювалися різними чинниками, насамперед, вимогами користувачів бібліографічної інформації, загальним розвитком науки, внутрішньою логікою розвитку самої бібліографії і, нарешті, тими зрушеннями, які відбулися власне у бібліографії. Сучасні бібліографічні видання Науково-дослідного центру періодики Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України, присвячені опису української періодики, вимагають теоретичного усвідомлення повного бібліографічного опису. Науковцями ЛНБ ім. В. Стефаника (М. Романюк, М. Галушко) запропоновано нову схему повного бібліографічного опису періодичного видання¹⁵.

Зростаюча кількість потоків бібліографічної інформації, яка функціонує у суспільстві і в певних історичних умовах виконує свої специфічні функції, вимагає вирішення актуальної проблеми їх упорядкування, тобто побудови чіткої схеми класифікації. Проблеми класифікації бібліографічних публікацій в періодичних виданнях, виявлення та уточнення суттєвих типологічних ознак з виділенням на їх базі основних жанрово-типологічних груп вирішує типологія.

Типологія – від грецького: відбиток, форма, взірць, характеризує побудову досліджуваної системи, яка базується на подібності та відмінностях об'єкта¹⁶.

Термін "типологія бібліографічної інформації" практично не зустрічається у працях бібліографів. Поки що в спеціальній літературі не розкрито сукупність всіх складових цього поняття, яке пов'язане з багатомірністю і складністю самого феномена, багатоаспектністю його розгляду. Тому ми вважали за необхідне розглянути цю проблему, спробувати створити систему термінологічних визначень і висловлюємо надію, що вона стане підґрунтям для подальшого дослідження. В даному випадку доречне зауваження

М. Ясинського, який писав: “Увесь попередній досвід шукань в галузі книгознавчої, а зокрема бібліографічної термінології доводити, що термінологічна справа дуже складна й потребує систематичного студювання колективними зусиллями”¹⁷.

Твори друку в усі історичні періоди створювалися відповідно до потреб суспільства й акумулювалися у певних читацьких колах. Такий підхід є основою сучасного розуміння типології. Історичний характер типології бібліографічної інформації виявляється у низці загальних моментів: по-перше, існує історична закономірність обов’язкового виникнення класифікації (типології) в будь-якій цивілізації, яка створює документ; по-друге, виникнувши в цих умовах, типологія бібліографічної інформації не зникає, а розвивається саме як діяльнісна система: доповнюється необхідними елементами, формує за допомогою типоформувальних ознак внутрішню функціональну спеціалізовану структуру (модель), яку можна достатньо точно зафіксувати за часом виникнення основних напрямів.

Теоретико-методологічні знання спираються на власну термінологічну систему. Важливо зберегти в історичній пам’яті всі терміни, якими визначалися бібліографічні явища. Так, діяльність автора й того, хто переписував тексти – бібліографія; результатів бібліографування – бібліографія, список, каталог, реєстр, опис; філософія книгознавства – бібліологія¹⁸ тощо. В залежності від початкового терміна формувалися загальні уявлення про бібліографічну інформацію, її перші концепції.

Типології бібліографічної інформації в цілому притаманний існуючий понятійний апарат сучасного бібліографознавства. Але її формування як наукового напрямку бібліографознавства викликає створення нових понять. Ми підтримуємо позицію І. Моргенштерна стосовно того, щоб нові бібліографічні поняття “одразу ставали однозначними термінами”¹⁹. Перше – це бібліографічна інформація як науковий документ. Бібліографічна інформація як документ має форму викладення інформації, засіб її передання (усна, письмова, електронна, на спеціальних носіях) та мету (завдання, ціль).

Дослідники вважають, що будь-яка наукова галузь посідає певне місце в системі наук у тому разі, коли визначені її предмет і об’єкт, вироблений понятійний апарат, укладена узагальнююча теорія та принципи, які дозволяють пояснити накопичений фактичний матеріал. Одним із найважливіших критеріїв формування наукової дисципліни є її термінологічне впорядкування.

Основні форми наукового пізнання: теорія, історичні закони виникнення і розвитку, класифікація, проблемна постановка питань, методи дослідження, термінологічний апарат і понятійна система формують предмет типології бібліографічної інформації, який, охоплюючи всю систему наукових понять, конкретизується стосовно завдань і умов даного дослідження. Підгрунття нашого типологічного аналізу становлять періодичні видання Галичини другої половини XIX ст. – періоду формування основ класичної бібліографії.

Питання бібліографічної систематизації створюють у загальній типології самостійну частину, яка, на думку О. Косиревої, може бути названа “бібліографічною типологією”²⁰. Існують певні передумови, що сприяють обґрунтуванню наукового пізнання у даній сфері. На формування теорії впливає як поглиблення досліджень, так і значно вищий рівень логічного обґрунтування накопичених знань²¹. Невпинне кількісне зростання документальних інформаційних ресурсів вимагає їх упорядкування, тобто певної систематизації та класифікації. За розв’язання цієї проблеми у різні роки бралися (і продовжують її вирішувати) чимало вітчизняних та зарубіжних дослідників: О. Акопов, О. Антоник, Е. Беспалова, М. Бутрин, О. Гречихін, Н. Зелінська, С. Кулешов, А. Мантен, І. Моргенштерн, Г. Швецова-Водка та ін.

Конструювання та обґрунтування наукового пізнання у галузі типології бібліографічної інформації в періодичних виданнях, яку ми виділяємо у цілісну систему, є основним методологічним завданням. Кожна дисципліна проводить класифікацію інформації за певними ознаками. Перші – зв’язані з нашими потребами, інші – з нашими уявленнями (абстрактні), які вимагають логічного завершення. Тому для вирішення нашого завдання застосовуємо історико-теоретичний підхід, який передбачає розподіл типологічного аналізу бібліографічної інформації на дві складові. Перша пов’язана з вивченням “зовнішніх обставин”, про які писав ще на початку XIX ст. Еберт: “бібліографія є новіша назва тієї науки, що вивчає твори письменників усіх віків і народів, як у них самих, так і у відношенні до зовнішніх обставин”²², тих соціальних явищ, які впливають на розвиток книжкової справи та бібліографії, спрямування періодичних видань, зв’язок між видом бібліографічних публікацій і типом видання. Другою важливою частиною типологічного аналізу є виявлення типоформувальних ознак бібліографічних публікацій, що аналізуються. **Типоформувальні ознаки** – це сукупність

різних відмінних ознак, які характеризують тип документів досліджуваної системи.

Для вирішення визначеного завдання вирізняємо три основні напрями: визначення місця типології бібліографічної інформації в системі бібліографознавчих дисциплін, типологічна структура цієї інформації в періодичних виданнях, створення системи типологізації об'єкта бібліографічної інформації (документів). У відношенні до традиційної типології книги бібліографічна типологія та виокремлена нами типологія бібліографічної інформації в періодичних виданнях мають загальні корені і як окремо взята самостійна група отримує об'єктивні умови незалежності її існування.

При нашому підході типологія бібліографічної інформації розглядається як одна з підсистем бібліографічної типології, яку вивчають одночасно дві наукові дисципліни: бібліографознавство та пресознавство. Треба враховувати, що різні значення термінів “бібліографічна типологія” та “типологія бібліографічної інформації” вказують на різні об'єкти і диктують різні завдання. Про подібний характер відмінностей писав М. Сагарда, розкриваючи напрями бібліографічної роботи над періодикою у 20-ті роки минулого століття: бібліографія періодики має два напрями: у першому – використовує зміст періодичних видань як матеріал для різних наукових досліджень; у другому – розглядає періодіку як “безпосередній об'єкт вивчення”²³. Бібліографічна типологія більше вказує на бібліографію як об'єкт застосування типологічних знань, і тоді під цим поняттям можна розуміти всю їх сукупність. При використанні терміна “типологія бібліографічної інформації” смислове і діяльнісне навантаження переміщується у бік бібліографічної інформації, яка виступає як самостійний об'єкт дослідження і систематизації. Типологія у даному випадку є похідною від бібліографічної інформації. Відносно типології поняття бібліографічної інформації стає головним методологічним інструментом.

Типологію бібліографічної інформації ми визначаємо як один з напрямів бібліографічної типології, який вивчає процес формування типологічних схем бібліографічних документів за їхніми функціональними ознаками, що дозволяє розподілити їх у відповідні групи. Виділення масивів бібліографічної інформації різного порядку, які мають типові характеристики, та розміщення їх з урахуванням існуючих взаємозв'язків таким чином, що кожна окремо взята група отримує визначене місце, дозволяють отримувати досить повне уявлення про всю досліджувану сукупність.

Типологія бібліографічної інформації ідеально вказує на свій **об'єкт**, але не особовий, а узагальнюючий. Об'єктом типології є бібліографічна інформація в періодичних виданнях, яка трактується як певний вид інформації з високим ступенем узагальнення: інформація про українські твори друку, що виходили на етнічних теренах України (ретроспективна бібліографія), вийшли друком (поточна бібліографія), заплановано до друку (перспективна). Тільки фактор часу обумовлює формування поточної, ретроспективної та перспективної бібліографії.

Предмет типології бібліографічної інформації можна визначити як інформаційну систематизацію, виявлення закономірностей формування бібліографічної інформації, її розвиток та функціонування як структурованої єдності.

Одним з головних питань розробки теорії типології бібліографічної інформації в періодиці є вибір визначальної методології. На думку М. Сагарди, “у всіх процесах роботи, що зв'язані з дослідженнями над періодичною пресою, бібліографічний момент так домінує, що бібліографічна методологія фактично проймає й вивчення періодичної преси й саму будову викладання досягнутих наслідків. Ясно, що бібліографічна методологія залежить від того, як окреслено буде предмет дослідження, його обсяг й завдання”²⁴.

Сучасна методологія традиційної бібліографії (книгознавча) різноманітна і складається з універсальних, логічно-діалектичних та загальнонаукових (опис, аналіз, оцінка, синтез тощо) методів, притаманних бібліографічній систематизації і розроблених у процесах бібліографічної класифікації, бібліографічної предметизації та бібліографічного угруповання²⁵.

Цілком слушно, що для вивчення бібліографічної інформації в періодичних виданнях головною дослідницькою методологією, яка забезпечує відповідність об'єкта і методу є **методологія діяльнісного підходу**. В цілому сучасними науковцями використовується термін “метод типологічного моделювання”, тобто побудови узагальнюючих типологічних схем, в основу яких покладено різні принципи²⁶. Типологія бібліографічної інформації використовує метод типологічного моделювання, притаманний бібліотипології, але з урахуванням специфіки бібліографічної діяльності.

Особливість типологічного методу полягає в глибокій спеціалізації бібліографічної інформації і залежить від того, який аспект комплексного критерію є домінуючим: якщо цільове призначення,

то метод набуває функціонально-типологічного характеру; якщо читацька адреса – суб'єктно-типологічного; якщо предметний (усе розмаїття бібліографічних публікацій про події і явища навколишнього світу, духовне і культурне життя суспільства, соціальні, політичні та інші процеси) – то предметно-типологічного тощо. Залежно від поставлених завдань й типу видань застосовуються такі конкретно-наукові (окремі випадки загального методу типологічного моделювання) методи дослідження, як історико-типологічний, соціально-типологічний, функціонально-типологічний, структурно-типологічний, комунікативно-типологічний, жанрово-типологічний. Їх застосування може бути як самостійним, так і комбінованим, причому вмиле поєднання різних методів аналізу бібліографічних публікацій в періодичних виданнях дозволяє розкрити сутність проблеми. Поряд з традиційними підходами для розв'язання конкретних завдань варто застосовувати проблемно-хронологічний, бібліографічно-описовий і жанрово-видовий методи дослідження, кожен з яких має свою специфіку²⁷.

Все розмаїття методів, які системно використовуються, відображає цілісність типологічного методу. Методологію дослідження нам доводиться обирати та розробляти самостійно. У науковій літературі зустрічаються переважно два підходи до дослідження бібліографічних матеріалів у періодиці: 1) загальноаналітичний, завдання якого охоплюють вивчення історії періодичного видання і історіографії бібліографічних публікацій; 2) конкретно-аналітичний, що має на увазі дослідження визначеної проблеми за публікаціями у пресі. Обидва підходи передбачають комплексний метод їх вивчення. Обраний нами історіографічний характер дослідження бібліографічної інформації про твори друку в періодичних виданнях вимагає використання комплексно-аналітичного методу аналізу опублікованих текстів-джерел.

Типологія бібліографічних публікацій в періодичних виданнях досліджуваного періоду є своєрідним віддзеркаленням доволі рухливих форм та структури бібліографічних документів, що пов'язано з активним процесом пошуку форм бібліографування українських творів друку. У 1920–1930-х роках відбувається інтенсивне формування як окремих типів видань, так і всієї типологічної системи в цілому. Досягнені людством успіхи у створенні класифікації наук та галузей практичної діяльності людини сприяли постійному оновленню орієнтирів, що покладені в основу типологічних схем.

У сучасних дослідженнях спостерігаємо своєрідну альтернативу, на яку вказує Н. Зелінська²⁸. Типологічні ознаки джерел інформації у сучасній комунікаційній системі за О. Акоповим визначають завдання інформаційних документів і читацьке призначення²⁹.

С. Кулешов, розглядаючи документальні джерела наукової інформації, опрацьовує основу класифікації, виходячи з “зовнішньої форми документа”. Кожен вид бібліографічного повідомлення в періодиці належить до понятійного або функціонального роду, і якщо він стає об’єктом аналізу й опрацювання за класифікаційними ознаками, запропонованими С. Кулешовим, то типологічна схема має такий вигляд: а) “вид документа” – матеріальна конструкція бібліографічного повідомлення (публікації, які є джерелами бібліографічної інформації); б) “матеріал носія інформації” – газетна та журнальна періодика, комп’ютерна форма (папір, дискета, CD-RW тощо); в) “спосіб фіксації інформації” – опис (повний, анотований), книготорговельні оголошення, покажчик³⁰.

На думку Н. Зелінської, сучасна типологізація повинна зберігати “типоформувальні ознаки”, сформульовані В. Домбровським у праці “Українська стилістика й ритміка”, написаній ще 1923 р., до яких належать функціональне та читацьке призначення, характер інформації³¹. О. Косирева підходить до цього питання, спираючись на сучасні бібліотипологічні уявлення, що дозволяють їй визначити три основні ознаки, за умови яких виникає книга й відповідно бібліографічна інформація як опосередкована сфера діяльності: зміст (предмет, зміст, ідея, факт); знакова форма (жанр, форма викладення матеріалу) та матеріальне вираження (носій інформації, на якому зафіксовано зміст і який дозволяє його зберігати і передавати в часі і просторі)³². Визначену автором триєдність доцільно доповнити двома важливими ознаками, які відображають суттєві властивості книги та інформацію про неї: мета друкування книг (в сучасному трактуванні – отримання прибутку) й читацьке призначення (потреби якого читацького загалу задовільнено інформацією).

Обрані шляхи альтернативних підходів спрямовані на створення головних формуючих орієнтирів. Це дозволяло дослідникам здійснювати розгорнуту форму пошуку, комбінуючи формальні й змістовні визначення, з’ясовувати його змістовний потенціал, формування понять і відносин.

На нашу думку, сучасна типологізація бібліографічної інфор-

мації в періодиці, спираючись на нові бібліотипологічні уявлення та економічні (ринкові) відносини, повинна виходити, по-перше, з завдань бібліографічної інформації, по-друге, – викликати інтерес читача, щоб сприяти реалізації друкованої продукції. Виходячи з цих положень, ми сформуваємо **нову модель типологічної системи**, за допомогою якої визначимо ознаки класифікації бібліографічних публікацій. Аналізуючи різні ознаки, які формують тип бібліографічних документів у періодичних виданнях, ми пропонуємо чотири основні “типологозначущих” ознаки: 1) функціональне призначення бібліографічних документів, 2) тематичне спрямування, 3) характер читацької аудиторії, 4) спосіб викладення інформації.

Типологічна ознака – це однорідність відображеного об’єкта за змістом, однак треба мати на увазі, що тільки сукупність ознак дає повне уявлення щодо типу бібліографічної інформації, але вони не претендують на вичерпність. Сучасні технології й засоби комунікації впливають на формування нових типологічних ознак. Питання комплексної класифікації пов’язане з особливим інформаційним документом – носієм бібліографічної інформації. Проблема ускладнюється із заглибленням у історичне минуле, коли уявлення про бібліографію з позицій функціонального та соціального призначення значно відрізнялися від сучасних.

Проблема видової класифікації є найбільш дискусійною у вітчизняному бібліографознавстві. Бібліографічна інформація в певних історичних умовах виконує свої специфічні функції. В одному випадку може переважати одна суспільна функція, у другому – інша. Одна функція відіграє провідну роль, інша – другорядну, похідну. Іноді, взагалі, важко визначити, котра з них превалує. В деяких випадках окремі функції відіграють приблизно однакову роль, тобто можуть реалізуватися одночасно³³.

Глибоке усвідомлення суспільної ролі бібліографії сприяло опрацюванню її видової класифікації. Сучасними українськими дослідниками доведено, що Д.А. Балака був одним з перших науковців, який започаткував нові поняття та напрями бібліотекознавства і бібліографознавства³⁴. Розробляючи питання класифікації творів друку за соціальним призначенням, Д.А. Балака наголошував на важливості унормування бібліографічної та суміжногалузевої термінології, зокрема класифікаційної термінології³⁵.

Рішення проблем типології бібліографічної інформації пов’язане з розробкою відповідної наукової термінології, стандартизацією та

визначенням термінів. Вітчизняна система бібліографознавства складалася поступово протягом XIX–XX ст., і лише у 70-х роках минулого століття з'явилися державні стандарти бібліографічної термінології. Сучасна нормативна база бібліографії, окрім загальних міжгалузевих норм, включає особливу групу документів, насамперед ДОСТи (які чинні в Україні до моменту розроблення державних, більшість з яких перебуває у стадії опрацювання). Важлива роль у закріпленні певного значення за окремими термінами і визначенні орієнтирів бібліографічної діяльності належить першому державному стандарту ДОСТ 16448–70. “Библиография. Термины и определения”. Новий державний стандарт з аналогічною назвою, який вийшов у 1977 р., визначив види бібліографії (п. 6–14), типи (п. 26–28), а також види бібліографічних посібників (п. 29–60).

Сформована ДОСТом 7.0.–84 терміносистема бібліографічної діяльності визначила терміни “бібліографічна діяльність”, “бібліографічна інформація” тощо. Автори державного стандарту 7.0–84 “Библиографическая деятельность. Основные термины и определения” відмовилися від подання визначень “бібліографія” і групи понять видів бібліографії. Поняття “бібліографія” було вилучено і замінено дефініцією “бібліографічна діяльність”³⁶. Згідно з методичними рекомендаціями по впровадженню ДОСТа 7.0–84, відсутність терміна “бібліографія” у державному стандарті означає надання йому більшої свободи тлумачення і функціонування у науковій комунікації. Автори вважають, що визначення такого “широкого родового поняття, як “бібліографія” є ширшим за рамки стандарту³⁷. Ми розділяємо викладену позицію і вважаємо, що в науковій термінології, до якої відносимо “бібліографію”, “типологію”, допускаємо співіснування різних теоретичних концепцій та уявлень.

¹ Применение стандартизованной библиографической терминологии: Метод. рекомендации по внедрению ГОСТа 7.0–84 “Библиографическая деятельность. Основные термины и определения” / Сост. А.З. Грабова. – М., 1986. – 7 с.

² Кульчицька Л. Становлення бібліографії в Україні та її значення як однієї зі складових культури // Видавнича галузь і кадри: досягнення, проблеми, перспективи: Наук.-практ. зб. – Л., 2002. – С. 225.

³ Сляднева Н.А. Библиография в системе универсума человеческой деятельности: опыт системнодеятельностного анализа. – М., 1993. – 4 с.

⁴ Маркушевич А.И. Эволюция научной книги в Западной Европе // Пятьсот лет после Гутенберга. – М., 1968. – С. 239–286.

⁵ *Зелінська Н.В.* Наукове книговидання в Україні: історія та сучасний стан: Навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. – Л., 2002. – С. 8.

⁶ *Романюк М.* Оратаї журналістської ниви: Українські редактори, видавці, публіцисти. – Л., 2002. – 236 с.

⁷ *Качкан В.* Хай святиться ім'я твоє: Історія української літератури і культури в персоналіях (XIX – перша половина XX ст.). – Івано-Франківськ, 2000. – Кн. 4. – 368 с.

⁸ *Швецова Г.М.* Документ і книга в системі соціальних комунікацій : Автореф. дис. ... д-ра. іст. наук. – К., 2002. – 32 с.

⁹ *Косырева О.А.* Библиографическая типология как научное направление // Библиография. – 2002. – № 1. – С. 23–30.

¹⁰ *Зелінська Н.В.* Вказ. пр. – С. 9.

¹¹ Толковый словарь по основам информационной деятельности. – К., 1995. – 97 с.

¹² Україномовна книга, 1798–1916. – К., 1996. – Вип. 1: 1798–1885. – С. XVIII–XIX.

¹³ ГОСТ 7.0–84. Библиографическая деятельность. Основные термины и определения. – Введ. 01.01.86.

¹⁴ ГОСТ 7.1–84. Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления. – Введ. 01.01.86.

¹⁵ *Романюк М.М., Галушко М.В.* Схема повного бібліографічного опису періодичного видання // Зб. пр. Наук.-дослід. центру періодики. – Л., 1994. – Вип. 1. – С. 271–290.

¹⁶ Типология // Философский энциклопедический словарь. – М., 1983. – С. 685.

¹⁷ *Ясинський М.* Індивідуальна бібліографія // Бібліол. вісті. – 1930. – № 1. – С. 37.

¹⁸ *Куфаєв М.* Книга як поняття і предмет науки та бібліографія як документальна наука про книгу // Бібліол. вісті. – 1925// Перевидання ЛНБ ім. В. Стефаника НАНУ. – Л., 1999. – № 1/2 (8/9) – С. 5, 13.

¹⁹ Типология // Философский энциклопедический словарь. – М., 1983. – С. 15.

²⁰ *Косырева О.А.* Библиографическая типология как научное направление // Библиография. – 2002. – № 1. – С. 24.

²¹ *Гречишин А.А.* Библиотипология или общая теория систем в книжном деле // Кн. дело. – 1995. – № 6/7. – С. 77.

²² *Куфаєв М.* Книга як поняття і предмет науки та бібліографія як документальна наука про книгу. – С. 5–26.

²³ *Сагарда М.* Завдання бібліографії: Українська періодика // Українська бібліографія: Методол. зб. – К., 1928. – Вип. 1. – С. 88.

²⁴ Там само. – С. 101.

²⁵ *Косырева О.А.* Указ. соч. – С. 25.

²⁶ *Зелінська Н.В.* Вказ. пр. – С. 202.

²⁷ *Романюк М.* Українське пресознавство як спеціальна історична

дисципліна: до постановки проблеми // Видавнича галузь і кадри: досягнення, проблеми, перспективи : Наук.-практ. зб. / Упорядн. Е.І. Огар. – Л., 2002. – С. 218.

²⁸ Зелінська Н.В. Вказ. пр. – С. 199.

²⁹ Акопов А.И. Типология советских научно-технических журналов : Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – М., 1979. – 16 с.

³⁰ Кулешов С.Г. Документальні джерела наукової інформації: поняття, типологія, історія типологічної схеми. – К., 1995. – С. 54–56.

³¹ Зелінська Н.В. Вказ. пр. – 203 с.

³² Косырева О.А. Указ. соч. – С. 5.

³³ Коршунов О.П. Библиография: теория, методология, методика : (Моногр.). – М., 1986. – 59 с.

³⁴ Солоіденко Г.І. Розвиток бібліотечнознавчої термінології в Україні (20–30-ті роки ХХ ст.) // Бібл. вісн. – 2003. – № 4. – С. 25.

³⁵ Балака Д. Про класифікацію друків за соціальним призначенням // Бібліол. вісті. – 1927. – № 1. – С. 17.

³⁶ ГОСТ 7.0–84. Библиографическая деятельность. Основные термины и определения. – Введ. 01.01.86.

³⁷ Применение стандартизированной библиографической терминологии: Метод. рекомендации по внедрению ГОСТа 7.0–84 “Библиографическая деятельность. Основные термины и определения”. – С. 6–7.